

NYTTER NYE KOMPROMISFORSLAG?

AF NIELS LINDBERG

DET er en Grundanskuelse i Professor Zeuthens Afhandling S. 145—164, at det er et Sammenspil af Betingelser, der fører til Arbejdsløsheden. Til denne Sætning vil jeg føje følgende, som jeg tror Zeuthen kan tiltræde: at enhver af de Betingelser, som Menneskene overhovedet kan regulere, garderes af en økonomisk Interesse. Zeuthen skriver selv: Arbejdsspørgsmaalet har en nøje Sammenhæng med afgørende Interesse modsætninger mellem Klasserne (Side 152).

Af Hensyn til det følgende skal opstilles en Oversigt over de vigtigste af de økonomiske Interesser, der garderer de forskellige Betingelser, hvoraf en eller flere maatte ændres, om Arbejdsløsheden skulde afskaffes.

- 1 α det gældfri Landbrug,
 - 1 β det gældbundne Landbrug,
 2. de passive Kapitalister,
 3. Bankerne,
 4. Arbejdsgiverne,
 5. de organiserede Arbejdere.
- Desuden 6. Grossisterne og 7. Tjenestemændene.

De forskellige Muligheder for Arbejdsløshedens Afskaffelse kan groft deles i følgende:

- I. Med væsentlig Bibeholdelse af privat Initiativ: (a) Prishævning, (b) Arbejdslønnedskæring, (c) Rentesænkning.
- II. Staten i betydelig større Omfang Arbejdsgiver.

Først behandles Ia, Prishævning; Almindelig Prishævning forudsætter enten Stramning af Valutakontorets Importregulering, der blokeres af Interessegrupperne 1 og 6, eller Kronesænkning, der blokeres af alle Grupperne undtagen 1 β . Særlige Prishævningsbestrebelse for Industrivarer blokeres fra Grupperne 1 og

5; for Landbrugsvarernes Vedkommende vil specielle Prishævningsforanstaltninger møde Modstand fra Folketingets Flertal som Repræsentant for forskellige af de øvrige »Numre«. Ad Ib, Arbejdslønssænkning, herunder Arbejdstidsforkortelse uden fuld Lønudligning: Blokering fra Gruppe 5. Ad Ic, Rentesænkning: Blokeres fra Grupperne 2 og 3 og støttes ikke effektivt af Gruppe 1 *a*.

Dernæst II. Her maa man for saa vidt angaar Arten af de offentlige Arbejder tage Hensyn til Gruppe 4; med Hensyn til Finansieringen gælder: enten Skatter (det støder paa Modstand hos Grupperne 2, 4 og 6), Kreditudvidelse (Kronevanskeligheder) eller Tjenestemandslønnskæringer, hvilket støder paa Modstand hos Gruppe 7.

Ud fra den anførte Grundanskuelse kan Arbejdsløsheden kun afskaffes ved, at et passende Antal Betingelser ændres.. Vi kan her i Danmark faa en Ændring i vigtige Betingelser »foræret« udefra, f. Eks. en udenlandsk Prisstigning, der kommer danske Eksportpriser til Gode. Men naar vi bortser herfra, vil en Ændring i Betingelserne sige enten:

A., at »Interesserne«, d. v. s. de forskellige Klassers og Grupperes Repræsentanter, bliver enige om at søge et Kompromis. Men som Zeuthen siger, det maa være et Kompromis, der gør ondt, ellers er det til mere Besvær end Nytte; eller

B., at en eller flere »Interesser« skubber tilstrækkelig mange af de andre ud. Det medfører en uhyre vigtig Sidevirkning, saaledes som Zeuthen paapeger: at samtidig med Afskaffelsen af Arbejdsløsheden afgøres vigtige Interesse- og Fordelingsspørgsmaal.

Ad A. er det værd at bemærke, at Situationen i Dag er, at de forskellige Klasser og Grupper blokerer hinandens Løsninger og derved umuliggør effektive Kompromisser. De økonomiske Kræfter i Danmark har i de forgangne Aar været stærke nok til at hindre, at de andre har kunnet sætte deres Løsninger igennem, men ikke været stærke nok til at gennemføre deres egen Løsning. De økonomiske Interesser har under indbyrdes Gnidninger langsomt og med ringe Held forsøgt en Tilpasning til en arbejdsløshedsskabende Situation, der selv er blevet værre, mens man stredes om, hvorledes Tilpasningen skulde foregaa. I de to sidste Aar har Tilpasningsbestrebelseerne været mere effektive, men de er næsten alle midlertidige og tidsbegrænsede og meget tyder paa, at Vanskelighederne for fortsatte Kompromisser er stigende.

Hvorfor graver de forskellige Klasser sig ned i Skyttegrave, for at bruge Professor Zeuthens Sprogbrug? Zeuthen nævner to Momenter. For det første, at Parterne hemmes af følgende Tankegang: Hvis de gode, gamle Dage skulde vende tilbage, skulde vi nødig have gjort noget i en Krisepanik, der forhindrer os i at komme tilbage til vort gamle Leje. Denne Tankegang kan ikke mere fornuftsmæssigt forsvares. Det andet Moment, som Zeuthen nævner, er, at ingen kender Statsmagtens Farve i de følgende Aar, og derfor venter man og holder paa de Fordele, man har. Derved antydes, saavidt jeg kan se, at naar de enkelte Partier »holder ved«, skyldes det ikke alene Frygt for, at man selv kommer til at staa taktisk daarligere, hvis man »linder« det Brydertag, man har paa den anden, men ogsaa Haabet om, at man ved at holde ud ikke alene opnaar, at den anden slipper Taget, men at den anden overhovedet ikke kan kæmpe mere i en overskuelig Aarrække. Denne Tankegang gør sig gældende fra yderliggaaende Arbejderside, men mon den ikke ogsaa gør sig gældende hos enkelte Arbejdsgivere, der har lagt Mærke til, hvorledes det er gaaet i Udlandet?

Ad B. Vi kommer her til Spørgsmaalet, om den venstre- eller højrrerevolutionære Løsning har nogen Sandsynlighed for sig herhjemme. Zeuthen siger her, at »med den givne Fordeling af Folketal og Magt her i Landet mellem Arbejderne og andre Byfolk samt større og mindre Landmænd er den højre- eller vensterrerevolutionære Løsning af Spørgsmaalet for Tiden udelukket« (Side 153). Nu fremgaar det af det følgende, at Zeuthen ikke er Tilhænger af den Opfattelse, at Folk til hver en Tid politisk handler (in casu »stemmer«) efter deres Klasseinteresser. Det er ikke udelukket, at en enkelt Klasse ved en kraftig Agitation kan faa andre Klasser med til sin Løsning i camoufleret Form. Og det kan lige saa godt ske inden et Tiaar er gaaet, som efter. Naar Professor Zeuthen nævner et »Tiaar«, skal det naturligvis opfattes dels med de tidligere nævnte Forbehold in mente, dels med en »large« Margin. Men det er værd at gøre opmærksom paa, at hvis de ti Aar er beregnet under Hensyn til det nuværende Tempo af Forværring i Situationen, saa maa Afslag gøres under Hensyn til Situationens sandsynlige kumulative Forværring, hvis man ikke finder et Kompromis n. u. Med Erfaringerne fra Udlandet i Erindring maa man huske, at den økonomiske Haardknude ikke kan undgaa at give sig politiske Udslag: en Styrkelse af Yderpartierne. Dette vil yderligere vanskeliggøre en positiv Politik og saaledes virke uheldigt tilbage

paa den økonomiske Situation. Man kan sige, det er en taabelig Reaktion af de politisk umodne, naar de bliver Diktaturtilhængere. Det er taabeligt, fordi man tror, at blot man forandrer den politiske Overbygning, saa kommer man ind i det forjættede Land. Man glemmer, at Diktaturlandene, til Trods for Diktaturet, stadig har de samme økonomiske Vanskeligheder som de demokratiske Lande. Nogle økonomiske Interesser er vel nok sat ud af Spillet, men der er nok tilbage med Kort paa Haanden til, at Spillet stadig forfuskes. Striden mellem de passive Kapitalister, Eksportindustrien, det store Landbrug og de højtstaaende Embedsmænd standser ikke, fordi man i fælles Enighed har lukket Fagforeningerne. Det er ikke saaledes, at Diktaturlandene arbejdsløsheds-mæssigt har haft en større Bedring end de demokratiske, den vigtigste Sondring arbejdsløsheds-mæssigt set er mellem Papirfodslandene, der har haft nedadgaaende Arbejdsløshed, og Guldfodslandene. Det nytter imidlertid ikke meget med Fornuftgrunde at argumentere med de politisk umodne. Parlamentslede grunder sig ikke paa Fornuftsovervejelser og kan derfor heller ikke udryddes ved Fornuftgrunde. Der er da meget, der taler for, at Enden bliver Parlamentarismens Afskaffelse og Diktatur fra en af Yderkanterne.

Professor Zeuthen siger specielt om Organisationerne paa Arbejdsmarkedet: »De forsvinder ikke af sig selv«. Det er rigtigt. For at tage et Eksempel: Fagforeningerne kan ikke afskaffes, uden at ogsaa Socialdemokratiet forbydes. Zeuthen tilføjer, man maa regne med, »at man ikke kommer ud samme Vej, som man i sin Tid kom ind«. Jeg vil hertil bemærke, at deri ligger ikke, at dette ikke vil blive forsøgt. Der vil maaske ogsaa herhjemme være handlekraftige Kapitalister, der ræsonerer saaledes: Det er den sidste Stramning i Knuden, den Stramning, Arbejdernes Organisationer er ansvarlige for, der har gjort Situationen umulig. Arbejderbevægelsen maa likvideres. Det er ikke udelukket, at det kan komme til at gaa herhjemme som i Udlandet, at den handlekraftige, akvisitivt indstillede Kapitalisttype, som tidligere alene har været optaget af at tjene Penge, men ikke interesserede sig for Staten, som den overlod til den socialreformistiske Del af Overklassen, vil skyde denne til Side og ved Suggestionering af Mellemlassen og de arbejdsløse søge at erobre Statsmagten. Maa det ikke efter de sidste Aars Begivenheder staa enhver klart, at en handlekraftig Del af Overklassen kun er en Ven af Parlamentarisme, Foreningsfrihed og Beskæftigelsesfrihed, saalænge det

demokratiske System ikke bliver brugt til at krydse dens økonomiske Interesser. Hvis de krydses, er der Sandsynlighed for, at den vil forsøge den højrrerevolutionære Løsning. Det nytter nu ikke paa det økonomiske Omraade at paavise, at man »ikke kommer ud den samme Vej, som man i sin Tid kom ind«. For Fornuftgrunde bider ikke, eller er svage overfor Modargumentet: det er muligt, at den højrrerevolutionære Løsning ikke kan holde i det lange Løb, men i det lange Løb er vi alle døde.

Lad os et Øjeblik se paa Zeuthens Argumentering, hvad angaar Organisationerne paa Arbejdsmarkedet. »Hvis de ved Siden af deres eventuelle Nødvendighed i Forhold til den tidligere Tilstand og deres efter manges Mening gode Sider betinger Indskrænkninger i Beskæftigelsen, kan man kun komme bort derfra ved yderligere Omdannelse af Samfundets Konstitution«. Hertil er at sige, at det at Institutioner er »nødvendige i Forhold til tidligere Tilstande« og »efter manges Mening har gode Sider« i det praktiske Liv er et temmelig spinkelt Bolværk for dem.

Det forekommer mig usandsynligt, at Professor Zeuthen med de fremførte Betragtninger vil kunne overbevise Folk, der er indstillet paa at søge en klar Afgørelse, om, at vi hellere, da Tiden ikke er moden til en saadan, maa lave et Kompromis. Man maa huske, at Krigsomkostningerne mest intensivt bæres af andre end de i Kampen direkte implicerede, nemlig de arbejdsløse.

Dette fører over til Spørgsmaalet, om det kan nytte noget at opstille nye Forslag til Arbejdsløshedens Nedbringelse. Det vil kun kunne blive nye Varianter af tidligere forkastede Kompromisser. Saa snart Varianterne er gennemset og drøftet, vil det sikkert vise sig, at de støder paa de samme Vanskeligheder som de tidligere: Parterne blokerer de økonomiske Betingelser, som Forslagene ikke kommer uden om at røre ved.

Dette kan nærmere belyses ved en Gennemgang af de enkelte nye Forslag. Zeuthen kommenterer dem selv, og sætter overalt Fingeren paa det, der vil vanskeliggøre deres Antagelse. For at tage et Par Eksempler. Det »naturligste« Middel: »en Udvidelse af de private Virksomheders Produktionsapparat« støder paa Vanskelighed med Kronen. Kronen er naturligvis ligeglad, men det er de passive Kapitalister i hvert Fald ikke. Dernæst nævnes Flerholdsdrift, men her skal der Tvang til. Det gaar heller ikke uden stærk Modstand. Nedsat Arbejdstid vil medføre Tab for de arbejdende Arbejdere, der kun delvis kan kompenseres af de sparede Arbejdsløshedsunderstøttelser. Ved offentlige Arbejder

er det efterhaanden svært at finde egnede Ting at udføre. Det skyldes ikke nogen absolut Mangel paa saadanne, men er et Udtryk for Samfundets privatkapitalistiske Karakter.

Endelig behandles Lønnedsættelse med mer eller mindre Kompensation. Det er klart, at man her maa tale med de organiserede Arbejdere. Zeuthen siger her, at »hvis den afgørende Faktor (i den økonomiske Situation) er almindelig Fattigdom . . . p. Gr. af andre Landes Afspærringspolitik, vil de fleste vel være enige om, at en Reduktion ogsaa af Arbejdernes Indtægter kan blive nødvendig«. Hertil er at sige, at det er muligt, at de fleste kan blive enige om, at det er ønskeligt. Men det kan ikke bevises, at det kan være nødvendigt, saalænge der er økonomisk Ulighed af den Art, vi kender i Dag.

Denne korte Gennemgang vil vise, at Zeuthen er klar over de Vanskeligheder, hans Forslag vil støde paa. Hvorfor da ulejlige sig? Det tjener saa vidt jeg kan se kun et praktisk Formaal. Hvis Parterne (inden de ti Aar!) skulde være blevet trætte af de indbyrdes Gnidninger, er det godt, at der er teknisk nye Kompromisforslag fremme. Man kan psykologisk lettere gribe et af dem end et af de gamle, som man forlængst har forklaret sine Folk er aldeles uantagelige. Det vil blive det, at de er nye, ikke det, at de er teknisk bedre, der vil gøre dem egnede. Men Forudsætningen er, at Parterne samtidig begge bliver afgørende trætte og vil indrømme det. Den Forudsætning vil næppe komme i Stand.
